

บทที่ 2

แนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว ในยุคของนักปรัชญาการเมืองยุคแรก ๆ การเรียนรู้ทางการเมืองจะหมายถึงวิธีการเตรียมบุคคลให้พร้อมสำหรับการเป็นพลเมือง (citizenship) ในแบบที่พึงปรารถนาของรัฐนั้น ๆ ในผลงานเรื่อง The Republic ของเพลโต ได้กล่าวถึง การให้การศึกษาและประสบการณ์แก่เด็ก เป็นช่องทางและวิธีการที่จะสร้างค่านิยมแห่งความเป็นพลเมืองที่เหมาะสม เพลโตได้วางโครงการฝึกอบรมคนอย่างซับซ้อนเพื่อให้พลเมืองประเทศต่าง ๆ มีค่านิยม (value) และ อัจฉาศัย (predisposition) ที่สอดคล้องกับบทบาทที่เขาจะต้องมีส่วนร่วมในรัฐ ซึ่งจะเป็นบทบาทที่ต่าง ๆ กันไป เพลโตว่า ค่านิยมของพลเมืองนั้นมีความเกี่ยวข้องกับเสถียรภาพ และความเป็นระเบียบของสถาบันทางการเมืองด้วย อริสโตเติลก็ได้กล่าวถึง การให้การศึกษาทางการเมือง (political education) ในฐานะที่เป็นกระบวนการสร้างค่านิยมทางการเมือง (political values) และอัจฉาศัยทางการเมือง (political disposition) ที่สำคัญ¹

การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมืองในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ยุคปัจจุบัน มีรากฐานการศึกษาที่สำคัญมาจากวิชาการสาขาอื่น ๆ เช่น มานุษยวิทยา จิตวิทยาสังคม และ สังคมวิทยา เป็นต้น โดยในสาขาวิชาเหล่านี้มักใช้คำว่า "socialization" ในความหมายกว้าง ๆ ว่า เป็นกระบวนการที่เด็กซึ่งเกิดมาพร้อมกับศักยภาพ (potential) ที่จะ มีพฤติกรรมต่าง ๆ กัน จะยอมรับเกณฑ์มาตรฐานที่เฉพาะเจาะจงของสังคมของเขา²

¹อ้างใน Richard E. Dawson and Kenneth Prewitt, Op.Cit., p.6.

²Ibid., p.7.

ในสาขาวิชารัฐศาสตร์โดยตรง ได้มีผู้ให้นิยามความหมายของ การเรียนรู้
ทางการเมือง (political socialization) ไว้มากมาย เช่น

เดวิด อีสตัน และ แจค เคนนิส อธิบายว่า การเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง
วิธีการที่สังคมจะส่งผ่านความโน้มเอียงทางการเมือง (political orientation) ต่าง ๆ
อันได้แก่ ความรอบรู้ ทศนคติ หรือ บรรทัดฐาน และค่านิยม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง
ซึ่งถ้าไม่มีการเรียนรู้ทางการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งผ่านไปยังคนรุ่นใหม่แล้ว สมาชิกใหม่ในระบบ
การเมือง เช่น เด็กที่เกิดใหม่ ก็จะต้องแสวงหาแบบแผนความโน้มเอียงทางการเมืองใหม่
อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการเรียนรู้ทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ระบบการเมืองนั้นสามารถ
คงอยู่ได้ การเรียนรู้ทางการเมืองจะประกอบด้วยกระบวนการของพัฒนาการในด้านต่าง ๆ
ที่ทำให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงทางการเมืองและรูปแบบพฤติกรรมของตน²

ตามแนวความคิดของ เกเบรียล อัลมอนต์ และ จี. บิงแฮม พาวเวลล์
การเรียนรู้ทางการเมือง คือกระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน³
เป็นกระบวนการก่อตัว หรือ ส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง การเรียนรู้ทางการเมือง
อาจช่วยรักษา (maintain) วัฒนธรรมทางการเมืองโดยผ่านจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นใหม่ หรือ

¹ David Easton and Jack dennis, Children in the Political System, p.7.

² Ibid., p.8.

³ Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Comparative Politics : A Developmental Approach (Boston : Little, Brown, 1966), p.64.

อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (transform) วัฒนธรรมทางการเมืองไปตามประสบการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างออกไปตามช่วงเวลา และในบางกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างรวดเร็ว ฉับพลัน เช่น เกิดการปฏิวัติ การเรียนรู้ทางการเมืองก็อาจเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนได้¹ ในการวิเคราะห์ระบบการเมืองแบบโครงสร้างและหน้าที่ (structural - functional approach) อัลมอนต์ ได้จัด การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นหน้าที่ (function) หนึ่งของระบบการเมือง โดยเป็นหน้าที่ในเชิง input function หรือ system maintenance function อัลมอนต์ตั้งสมมติฐานว่า ในทุกระบบการเมืองจะต้องสืบทอดวัฒนธรรมและโครงสร้างของระบบการเมืองตลอดเวลา และจะสามารถทำเช่นนั้นได้โดยผ่านการเรียนรู้ทางการเมือง²

เคนเนท พี. แลงคตัน สรุปอย่างกว้าง ๆ ว่า การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับวิถีทางของการสืบทอดวัฒนธรรมทางการเมืองภายในสังคมหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นกระบวนการของการสืบทอดผ่านตัวการต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งจะทำให้แต่ละคนได้เรียนรู้ในการที่จะกำหนดรูปแบบของตนในส่วนที่สัมพันธ์กับการเมืองให้เหมาะสม³

¹Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell (eds), Comparative Politics Today : A World view (Boston : Little, Brown, 1980), p.36.

²Gabriel A. Almond, "A Functional Approach to Comparative Politics "in Gabriel A. Almond and James S. Coleman (eds) The Politics of the Developing Areas (Princeton : Princeton University Press, 1960), p.26-33.

³Kenneth P. Langton, Political Socialization (London : Oxford University Press, 1969), p. 4, 10.

คอว์สัน และพีวีทท์ เสนอว่า การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ประชาชนจะสร้างความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับการเมือง และในอีกแง่หนึ่งก็เป็นวิธีการที่คนรุ่นหนึ่งส่งผ่านบรรทัดฐานและความเชื่อทางการเมืองไปยังคนรุ่นต่อไป¹

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ ไว้อีกมาก เช่น รัช และ แอททอฟ ว่า กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง กระบวนการที่ปัจเจกบุคคลรู้จักว่าตนอยู่ในระบบการเมือง และ ทำให้เกิดความสำนึก (perception) หรือ ปฏิกริยา (reaction) ต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง กระบวนการนี้เกิดจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และยังเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของบุคคลสภาพและประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลนั้นด้วย² โรเบิร์ต ซีเกล พิจารณาว่า การเรียนรู้ทางการเมือง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดบรรทัดฐานและพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นที่ยอมรับและดำเนินอยู่ในระบบการเมืองนั้น จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง³

ทิพพันธุ์ นาคะตะ อธิบายว่า การเรียนรู้ (socialization) โดยทั่วไป เป็นการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลซึ่งมีการกระทำต่อกัน และเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง แต่การเรียนรู้ทางการเมืองก็เป็นได้ทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองและไม่เกี่ยวกับการเมืองโดยตรง แต่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง รวมทั้งการเรียนรู้

¹Dawson and Prewitt, Op.cit., p.6.

²Michael Rush and Phillip Athoff, Introduction to Political Sociology (London : Western Printing Service Press, 1971), p.16.

³Roberta Siegel, "Assumptions about the Learning of Political Values" The Annal Vol.361 No.2 (1967), p.13.

ทัศนคติทางการเมือง และการมีบุคคลิกภาพทางการเมือง¹

ในการศึกษาวิจัยนี้ จะได้พิจารณาการเรียนรู้ทางการเมืองในความหมายที่เป็นกระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งความโน้มเอียงทางการเมือง (political orientation) ต่าง ๆ อันได้แก่ความรู้ (knowledge หรือ cognition) ความเชื่อ (beliefs) ทัศนคติและความรู้สึก (attitudes and feelings) และค่านิยม (values) ที่เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการทางการเมือง อำนาจทางการเมือง และบทบาทต่าง ๆ ในระบบการเมือง การเรียนรู้ทางการเมืองนี้อาจเป็นการรักษาและส่งผ่าน (maintain and transmit) หรือ เปลี่ยนแปลง (transform) หรือ สร้าง (create) ความโน้มเอียงทางการเมืองเหล่านั้นก็ได้

ตัวการในการเรียนรู้ทางการเมือง

การเรียนรู้ทางการเมืองจะเกิดขึ้นโดยผ่านสถาบันและตัวการต่าง ๆ กัน บางตัวการก็มีบทบาทแน่ชัดเพื่อการสร้างการเรียนรู้ทางการเมือง เช่น การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียน แต่บางตัวการก็มีบทบาทให้การเรียนรู้ทางการเมืองโดยทางอ้อม เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ

ตัวการในการเรียนรู้ทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่

1. ครอบครัว ครอบครัวเป็นโครงสร้างที่ทำหน้าที่ให้การเรียนรู้ทางการเมือง โครงสร้างแรกที่บุคคลจะได้พบ อัลมอนด์และพาวเวลล์ เห็นว่า ครอบครัวเป็นตัวการในการเรียนรู้ทางการเมืองที่มีอิทธิพลสูง และ ค่อนข้างเป็นระยะยาว ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม² อิทธิพลที่สำคัญของครอบครัว คือ การสร้างทัศนคติต่ออำนาจ กล่าวคือ ภายในครอบครัวจะมีลักษณะ collective decision ซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจ (authoritative)

¹Thinapan Nakata, Op.Cit., p.88.

²Almond and Powell (eds), Comparative Politics Today, p.38.

ในทัศนะของเด็ก เนื่องจากการไม่ปฏิบัติตาม หรือ ไม่เชื่อฟังจะนำไปสู่การถูกลงโทษ ดังนั้น ประสิทธิภาพของเด็กเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครอบครัวจะส่งผลต่อ ความรู้สึก มีความสามารถทางการเมือง (political competence) สร้างทักษะเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง และ นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคต ถ้าเด็กถูกอบรมสั่งสอน ให้มีพฤติกรรมแบบยอมรับเชื่อฟัง ก็อาจทำให้เด็กนั้นมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบ subjective ในอนาคต นักวิชาการบางคนเห็นว่า ในครอบครัวที่มีการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง จะทำให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ทางการเมืองที่จะพัฒนาให้เด็กมีความรู้สึกมีความสามารถทางการเมือง และมีความผูกพันกับหน้าที่ทางการเมือง (political obligation)¹

นอกจากนี้ ครอบครัวยังมีบทบาทในการก่อรูปของทัศนคติทางการเมืองในอนาคต ของเด็กด้วย โดยเริ่มจากการสร้างความรู้สึกกำหนดระบุ (identification) ตนเอง และบุคคลอื่น ๆ เข้ากับกลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มภาษา ศาสนา ชั้นทางสังคมฐานะทางเศรษฐกิจ ฯลฯ สร้างให้เกิดการยอมรับต่อค่านิยมต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดแนวทางในความคาดหวังด้านอาชีพ และเศรษฐกิจด้วย²

2. สถาบันการศึกษา โดยทั่วไป บุคคลที่มีการศึกษาสูงจะตระหนักถึงความเกี่ยวข้องและผลกระทบจากรัฐบาลที่มีต่อตนเอง จะมีความสนใจทางการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง และอาจเข้ามามีส่วนในกิจกรรมทางการเมืองในขอบเขตที่กว้างขวางกว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า สถาบันการศึกษาจะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับโลกการเมืองและบทบาททางการเมืองของตน เด็กจะได้เรียนรู้ถึงสถาบันทางการเมือง และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในระบบการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการรับรู้ด้วยความรู้สึกทางอารมณ์

¹ Almond and Verba, Civic Culture, Op.Cit., p.58.

² Dawson and Prewitt, Op.Cit., Chapter 7.

แต่เพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ สถาบันการศึกษายังมีบทบาทในการส่งผ่านค่านิยมและทัศนคติของสังคม อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างทัศนคติเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางการเมืองที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และ ความผูกพันกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของระบบการเมือง เช่น ธงชาติ เพลงชาติ

3. กลุ่มเพื่อน (peer group) ซึ่งอาจหมายถึง กลุ่มเพื่อนของเด็ก กลุ่มทำงาน เล็ก ๆ สมาชิกของกลุ่มเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาคและใกล้ชิดกัน บุคคลจะรับเอา ทัศนคติและความคิดเห็นของเพื่อนเป็นของตน อาจเนื่องจาก การยอมรับนับถือ หรือความต้องการ ที่จะเหมือนเพื่อนในกลุ่ม กลุ่มเพื่อนนี้จะมีบทบาทต่อการเรียนรู้ทางการเมือง โดยกระตุ้น หรือ จูงใจ หรือ กดดัน ให้สมาชิกมีทัศนคติและพฤติกรรมที่กลุ่มยอมรับอยู่

4. กลุ่มอาชีพ เป็นกลุ่มทั้งที่เป็นทางการเมืองและไม่เป็นทางการเมือง ซึ่งผูกพันกันด้วยอาชีพ การงาน เช่น สหภาพแรงงาน สมาคมวิชาชีพ ฯลฯ กลุ่มเหล่านี้จะเป็นตัวการในการถ่ายทอด ข่าวสารและความเชื่อถือ เมื่อบุคคลหนึ่งจัดตนเองเข้าร่วมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ก็จะยอมรับ คอบรรทัดฐานของกลุ่ม และจะมีการประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ ในแนวทางเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ที่ตนสังกัดอยู่ กลุ่มที่มีขนาดใหญ่ มีความเหนียวแน่น และมีความจงรักภักดีสูง ก็จะมีบทบาท ในการสร้างและปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองแก่สมาชิกมากขึ้น

5. สื่อมวลชน ในสังคมสมัยใหม่ มีการแพร่กระจายของข่าวสารทางการเมือง และข่าวสารอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าของวิทยาการในด้านการสื่อสาร ในกระบวนการส่งผ่านข่าวสารนั้น นอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทในการกระจายข่าวสารแล้ว ยังมีบทบาทในการส่งผ่านค่านิยม ความเชื่อที่สำคัญ ๆ ในสังคมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และยังสามารสร้างความรู้สึกทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อการวางรูปแบบความเชื่อทางการเมือง อีกด้วย

6. การเข้าเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองโดยตรง ทั้งโดยผ่านพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ตลอดจนการติดต่อกับผู้ใช้อำนาจทางการเมืองในระดับต่าง ๆ พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์จะเป็นช่องทางให้ประชาชนได้มีความรอบรู้เกี่ยวกับการเมือง ได้มีความสนใจทางการเมือง และจะมีความพยายามในการถ่ายทอดให้ประชาชนทั่วไปยอมรับและเห็นด้วยกับทัศนคติ ค่านิยม และอุดมการณ์ของพรรคทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และที่สำคัญก็คือ บทบาทในการสร้าง participant orientations.

✕ การเรียนรู้ทางการเมืองนั้นอาจมีได้ใน 2 ลักษณะคือ¹ การเรียนรู้ทางการเมืองที่เกิดจากการสอนโดยตรง (direct learning) หรือ จากการปลูกฝังลัทธิ indoctrination) เป็นการเรียนรู้ทางการเมืองที่เกิดจากการตั้งใจสอน (intentional learning) มีกำหนดระยะเวลา มีหลักสูตร วิธีการสอน และมีการวางแผนการสอนที่แน่นอน ส่วนการเรียนรู้ทางการเมืองในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การเรียนรู้ทางการเมืองโดยทางอ้อม (indirect learning) เป็นการเรียนรู้โดยไม่ตั้งใจ (unintentional learning) เช่น ได้ความรู้จากการพูดคุยกับเพื่อน สนทนากับคนในครอบครัว ซึ่งไม่มีการวางแผน กำหนดหลักสูตรการสอนที่แน่นอนและมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ

อัลมอนต์ เห็นว่า การเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรงและโดยทางอ้อมนั้นมีอิทธิพลต่างกัน และ การเรียนรู้โดยทางอ้อมนั้นน่าจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองมากกว่า เพราะสามารถทำได้โดยตัวการหลายตัวการ² ✕

เนื้อหาสาระของการเรียนรู้ทางการเมือง

จากความหมายของการเรียนรู้ทางการเมืองที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า

¹Ibid., pp.63 - 64

²Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Comparative Politics : A Developmental Approach, p.28.

เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการส่งผ่าน การสร้างและการเปลี่ยนแปลง ความโน้มเอียงทางการเมือง (political orientations) ของบุคคล คอว์สันและพรีวิทท์ อธิบายว่า ความโน้มเอียงทางการเมืองนั้นอาจแยกได้เป็น 3 ประเภท คือ¹

1. ความสามารถในการกำหนดฐานะ และความผูกพันทางความรู้สึกกับสัญลักษณ์ทางการเมืองและชุมชนทางการเมือง (basic identification and emotional ties) เป็นความรู้สึกผูกพันกับชาติและชุมชนทางการเมืองในลักษณะของความจงรักภักดีและความเชื่อฟังต่ออำนาจทางการเมือง ต่อมาจะพัฒนาเป็นความผูกพัน (attachment) กับสัญลักษณ์ทางการเมืองที่สำคัญ ๆ แต่ความโน้มเอียงในลักษณะนี้ยังมีความคลุมเครือและเป็นไปด้วยความรู้สึกทางอารมณ์ มากกว่าจะเป็นความโน้มเอียงอันเกิดจากความรู้ ความเข้าใจ และเหตุผล

ในขั้นนี้ เด็กจะเรียนรู้ที่จะแบ่งแยกคนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตาม ภาษา เชื้อชาติ ชนชั้นทางสังคม จะสามารถระบุได้ว่าตนสังกัดอยู่ในกลุ่มใด และจะสามารถกำหนดคพฤติกรรมของตนเองที่จะมีต่อบุคคลต่าง ๆ ตามกลุ่มหรือประเภทที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่

2. ความโน้มเอียง (orientations) จะเป็นขั้นที่เกิดความเข้าใจมากขึ้นว่า ชาติ คืออะไร ชุมชนทางการเมืองคืออะไร และรู้ว่าจะสามารถคาดหวังอะไรจากระบบการเมืองได้บ้าง บุคคลจะสามารถพัฒนาความสามารถในการกำหนดฐานะและความผูกพันในขั้นต้น โดยมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองมากขึ้น บุคคลจะได้เรียนรู้และทำความเข้าใจว่าโครงสร้างต่าง ๆ ของระบบการเมืองเป็นอย่างไร และเขาจะสามารถมีบทบาทอยู่ในส่วนใด การผูกพันกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มต่าง ๆ จะเป็นไปด้วยความเชื่อ อุดมการณ์ หรือนโยบาย มากกว่าความผูกพันด้วยความรู้สึกทางอารมณ์ ด้วยตัวบุคคล หรือสัญลักษณ์ บุคคลจะมีความรู้เกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองกว้างขวางขึ้น

¹Dawson and Prewitt, Op.Cit., p.28.

3. ทศคติและความคิดที่เฉพาะเจาะจงและชัดเจนต่อบุคคลสภาพทางการเมือง กิจกรรมทางการเมือง และนโยบายทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจาก แต่ละบุคคลจะต้องพบกับเหตุการณ์และประสบการณ์ทางการเมืองใหม่ ๆ อยู่ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

เฟรด ไอ. กรีนสไตน์ ได้แบ่งเนื้อหาสาระของการเรียนรู้ทางการเมืองออกเป็น 3 ส่วน โดยเริ่มจาก การยอมรับบทบาทผู้ถูกกระทำ (subjective role) ซึ่งมักจะ ควบคู่ไปกับการมองอำนาจทางการเมืองเป็นแบบอุดมคติ (idealization) ต่อมาจะพัฒนา เป็นการเรียนรู้บทบาทของพลเมือง (citizen role) และเป็นการเรียนรู้ทางการเมือง ในลักษณะที่เฉพาะเจาะจงต่อเรื่องต่าง ๆ ในที่สุด¹

การศึกษาของอัลมอนต์และพาวเวลล์ ถือว่า การเรียนรู้ทางการเมืองเป็น กระบวนการนำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน ได้ให้ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรมทางการเมือง" ว่า หมายถึง แบบแผนทัศนคติและความรู้สึกของบุคคลต่อการเมือง เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล วัฒนธรรมทางการเมืองครอบคลุมไปถึง ความรู้ทางการเมือง ความรู้สึกเกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง ตลอดจนความรู้สึกพึงพอใจ ในสถาบันหรือระบบการเมืองนั้น²

อัลมอนต์และเวอร์บาได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองในการศึกษา วัฒนธรรมทางการเมืองเปรียบเทียบ 5 ประเทศ³ ไว้ว่า เป็นทัศนคติและความโน้มเอียง

¹Fred I. Greenstein, "Political Socialization" in David L. Sills (ed), International Encyclopedia of the Social Sciences, Vol.14 (New York : Mcmillan and Free Press, 1968), p.552.

²Almond and Powell, Comparative Politics : A Developmental Approach, Op.Cit., p.64.

³Almond and Verba, Op.Cit., p.13 - 15,

ของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองในระบบการเมืองนั้น อัลมอนต์และเวอร์บาได้จำแนกประเภททัศนคติและความโน้มเอียงเหล่านี้ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้¹

1. ความโน้มเอียงเชิงรับรู้ (Cognitive Orientations) ได้แก่ ความรู้ถึงวัตถุประสงค์ทางการเมือง และความเชื่อทางการเมือง ซึ่งความรู้และความเชื่อกล่าวนี้ไม่ได้เป็นเรื่องของความผิดหรือถูก แต่จะเกี่ยวกับการมีความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งต่าง ๆ ในโลกการเมืองมากน้อยเพียงใด

2. ความโน้มเอียงเชิงความรู้สึก (Affective Orientations) ได้แก่ ความรู้สึกต่าง ๆ ของบุคคลที่มีต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือองค์การทางการเมืองทั้งหลาย เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับความรู้สึกผูกพัน ตลอดจนความยอมรับ หรือ ไม่ยอมรับ ในวัตถุประสงค์ทางการเมืองเหล่านั้น

3. ความโน้มเอียงเชิงประเมินค่า (Evaluative Orientations) ได้แก่ ทัศนคติเป็นในเชิงประเมินค่าต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งมักเป็นการนำเอาค่านิยมเข้ามาเป็นเครื่องวัด หรือ ประเมินค่าสิ่งต่าง ๆ ในโลกการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ

คอร์ดสันและพรีวิทท์ เสนอว่า บุคคลแต่ละคนจะผ่านกระบวนการสร้างหรือรับถ่ายทอดความโน้มเอียงทางการเมืองจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะทางการเมืองของบุคคล (political self) ของบุคคลนั้น ๆ ลักษณะเฉพาะทางการเมืองของบุคคลนั้น หมายถึงสภาพการรวมตัวกันอย่างซับซ้อนของความโน้มเอียง (complex of orientations) ที่เกี่ยวกับโลกทางการเมือง รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตนเองในทางการเมือง² ยอร์ช เฮร์เบิร์ต มีด นักสังคมวิทยาได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับ self ว่า "ลักษณะเฉพาะของบุคคล (self) เป็นสิ่งที่มีพัฒนาการ ไม่ใช่สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นเอง หรือ มีมาโดยกำเนิด แต่จะก่อตัวขึ้นมาจากกระบวนการของกิจกรรมและประสบการณ์ทางสังคม"³

¹Ibid., p.15.

²Dawson and Prewitt, Op.Cit., p.17.

³George Herbert Mead, Mind, Self and Society (Chicago : University of Chicago Press, 1934), p.135. 117903774

ดังนั้น ลักษณะเฉพาะทางการเมืองของบุคคล ของแต่ละบุคคล ได้แก่ ความรู้สึก
ชาตินิยม ความรักชาติหรือความจงรักภักดีต่อเผ่าพันธุ์ การผูกพันกับพรรคการเมืองหรือกลุ่ม
การเมือง ทศนคติและความรู้สึกเชิงประเมินค่าต่อประเด็นทางการเมืองและบุคคลิกภาพ
ทางการเมืองต่าง ๆ ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง ตลอดจน
ความตระหนักถึงสิทธิความรับผิดชอบ และสถานะของตนในระบบการเมือง คอว์สันและพรวิวิท
จึงสรุปว่า การเรียนรู้ทางการเมืองจะเป็นการสร้างลักษณะเฉพาะทางการเมืองของแต่ละบุคคล ขึ้น
นั่นเอง

การเรียนรู้ทางการเมืองในวัยเด็ก

ดังที่ไคกล่าวข้างต้นว่า การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นการพัฒนาลักษณะเฉพาะ
ของบุคคลในทางการเมืองของแต่ละคนขึ้นและเป็นต้นกำเนิดของทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรม
ทางการเมือง กระบวนการในการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันตลอด
ช่วงชีวิต และไม่อาจสรุปได้ว่าการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสิ้นสุดลง ณ ที่ใด

เนื่องจากกระบวนการในการเรียนรู้รวมทั้งการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการ
ที่ก่อตัวมาตั้งแต่เริ่มต้นชีวิต นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาจึงได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาการพัฒนา
ของบุคคลิกภาพและทัศนคติ ค่านิยมต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่การเลี้ยงดูในวัยทารก และการได้รับ
ประสบการณ์ต่าง ๆ ในวัยต้นของชีวิต นักวิทยาศาสตร์ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ทาง
การเมืองก็ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทางการเมืองในวัยเด็กเช่นกัน เพลโต นักปรัชญา
การเมืองยุคแรกกล่าวถึงการให้การศึกษาอบรมแก่เด็กว่า เป็นส่วนสำคัญต่อการที่เด็กจะเติบโตขึ้น
อย่างเหมาะสมในประชาคมของตน และเสนอว่า ตั้งแต่ช่วงวัยเด็กเล็กไปจนถึงวัยรุ่นเป็นช่วงเวลา
ที่เหมาะสมกว่าเวลาใดในการจะสร้างคุณลักษณะใด ๆ ขึ้นมา¹

¹John Conger, Adolescence and Youth : Psychological Development in a Changing World (New York : Harper & Row, 1973.), p.4.

ริชาร์ด ไนมิ กล่าวว่า "การเรียนรู้ทางการเมืองมีรากฐานมาตั้งแต่วันเด็ก การเรียนรู้ในวัยก่อนผู้ใหญ่มีความสำคัญเพราะสิ่งที่ได้เรียนรู้และก่อตัวขึ้นในช่วงต้นของชีวิต และมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองที่จะมีตามมาในวัยผู้ใหญ่"¹ วัยเด็กจะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาความรู้ ความเชื่อ และทัศนคติ ค่านิยมเกี่ยวกับการเมือง หรือความโน้มเอียงทางการเมือง เป็นพัฒนาการของการสร้างลักษณะเฉพาะทางการเมืองของแต่ละคนขึ้น คอว์สันและพรีวิทท์ เห็นว่า การพัฒนาของความโน้มเอียงทางการเมือง มีลักษณะเป็นการสั่งสม (cumulative) ความโน้มเอียงทางการเมืองที่ได้รับหรือก่อตัวขึ้น ในช่วงแรกของชีวิตจะมีอิทธิพลต่อการรับ หรือ การก่อตัวของความโน้มเอียงทางการเมืองอื่น ๆ อาจกล่าวได้ว่า บุคคลจะยอมรับหรือสร้างทัศนคติหรือความเชื่อ ตลอดจนรับข่าวสารต่าง ๆ ได้เพียงใด และในแนวทางใด จะขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ทางการเมืองก่อนหน้านี้²

จิ้น เพียเจ็ท นักจิตวิทยา กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองว่า เป็นการเคลื่อนตัวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ของเด็ก เป็นการเคลื่อนตัวไปสู่แนวความคิด ทัศนคติ และความคาดหวังทางการเมืองในระบบการเมืองที่เด็กนั้นสังกัดอยู่³

โรเบิร์ต เฮสส์ และ จูดิท ทอร์นีย์ ได้แบ่งขั้นตอนของการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กไว้ดังนี้⁴

¹Richard Niemi, Op.Cit., p.116.

²Dawson and Prewitt, Op.Cit., p.43.

³Jean Piaget; The Psychology of Intelligence (London : Routledge and Kegan Paul, 1947), p. 153.

⁴Robert Hess and Judith Thorney, The development of Political Attitudes in Children (Chicago : Aldine, 1967), p. 15.

1. ขั้นกำหนดระบุงองค์กรทางการเมืองได้ (Identification of Political objects) เป็นขั้นแรกที่จะเรียนรู้ว่าสถาบันหรือองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ คืออะไร

2. ขั้นเกิดแนวความคิด (conceptualization) เป็นขั้นที่เด็กเริ่มมีประสบการณ์มากขึ้น เด็กจะเริ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรทางการเมืองแน่ชัดยิ่งขึ้น

3. ขั้นเข้าใจสาระความเป็นจริง (subjective involvement) ในขั้นนี้ เด็กจะมีความรู้ความเข้าใจชัดเจนจนเกิดความรู้สึกในแง่บวกหรือแง่ลบต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ทราบว่านักการเมืองคนนี้ดีกว่าอีกคนหนึ่ง ด้วยเหตุผลเหล่านี้ เป็นต้น

4. ขั้นแสดงกิจกรรมที่ชัดแจ้ง (overt activity) เป็นขั้นที่เด็กมีความรู้สึกต้องการมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง เช่น การวิจารณ์การกระทำของรัฐบาล การสนับสนุนผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การร่วมเดินขบวน เป็นต้น

เควิก อีสตัน และ แจค เดนนิส ทำการศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็ก ในแง่ของความรู้สึกและทัศนคติที่เด็กมีต่ออำนาจทางการเมือง และได้เสนอขั้นตอนของการพัฒนา ดังนี้¹

1. politicization เด็กจะสามารถเรียนรู้ได้ว่า มีอำนาจหนึ่งที่อยู่นอกว่าครอบครัวของตนเองและเหนือกว่าอำนาจของครูในโรงเรียน เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 7 - 8 ปี จะเริ่มตระหนักถึงกำลังบังคับจากภายนอกบางอย่างที่บังคับตนและครอบครัวให้ให้ความสนับสนุน เชื่อฟัง และเคารพนับถือ ต่ออำนาจนั้น แต่ความรับรู้ในขั้นนี้ยังไม่ได้เป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งชัดเจนนัก

2. personalization เด็กจะเริ่มรับรู้เกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง

¹David Easton and Jack Dennis, Op.Cit., p. 392 - 393.

ครั้งแรกในรูปของตัวบุคคลที่ใช้อำนาจทางการเมืองนั้น เช่น ประธานาธิบดี คาร์ว และยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ทางการเมืองและอำนาจทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและมีลักษณะเป็น collectivity เช่น รัฐบาล รัฐบาล คณะรัฐมนตรี ฯลฯ เท่านั้น

3. idealization ในระยะแรกของการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองและอำนาจทางการเมืองนั้น เด็กจะรู้สึกว่าผู้ใช้อำนาจทางการเมืองและบุคคลต่าง ๆ ในระบบการเมืองนั้นเป็นผู้ที่ควรเชื่อมั่นไว้วางใจ มีบุญคุณและสามารถให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้ กล่าวคือเป็นการมองแบบอุดมคติ

4. institutionalization เป็นขั้นตอนที่พัฒนามาจากสามลักษณะแรก คือ เด็กจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรมสูงขึ้น ความผูกพันกับอำนาจการเมืองตามกฎหมายจะมีลักษณะผูกพันกับสถาบันมากกว่าตัวบุคคล เช่น ผู้นำทางการเมือง หรือ ผู้มีอำนาจทางการเมือง

จากการศึกษาของเควิต อีสตัน และ โรเบิร์ต เฮสส์ พบว่า โลกทางการเมือง (political world) ของเด็กนั้นเริ่มก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างมาอย่างคึกก่อนที่เด็กจะเริ่มเข้าเรียนในชั้นประถมเสียด้วยซ้ำ และจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงอายุต่อ ๆ มา¹

ความโน้มเอียงทางการเมืองประเภทแรกที่เด็กจะได้เรียนรู้ คือ ความผูกพันต่อชุมชนทางการเมือง ซึ่งจะเริ่มก่อตัวในช่วงอายุ 5 - 6 ปี ความผูกพันกับชุมชนทางการเมืองและสัญลักษณ์ทางการเมืองในช่วงแรกนี้ มีลักษณะเป็นไปด้วยความรู้สึกทางอารมณ์ มากกว่าความรู้ความเข้าใจ นอกจากนี้ เด็กจะสามารถระบุได้ว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของชาติและหน่วยการเมืองพื้นฐานอื่น ๆ

แลมเบิร์ต และ คลินแบร์ก รวบรวมข้อมูลจากหลายประเทศเพื่อทำการวิจัยพบว่าเด็กในช่วงอายุ 6 ปี จะรู้ว่าชาติของตนต่างกับชาติอื่น และรู้ว่าคนที่อยู่ในประเทศเดียว

¹David Easton and Robert Hess, Op.Cit., p. 234.

กันนั้นเป็นพวกเดียวกับตน¹

ขณะที่เด็กเริ่มเรียนรู้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ภายในชาติของตน ตลอดจนความแตกต่างระหว่างชาติอื่นกับชาติของตน เด็กจะเริ่มสัมผัสกับวัตถุประสงค์ทางการเมืองต่าง ๆ ในระบบการเมืองที่ตนเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ ในตอนแรกเด็กจะเรียนรู้สัญลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นตัวบุคคลมากกว่าสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นสถาบัน หรือ บทบาทที่เป็นนามธรรม ซึ่งซับซ้อนยากแก่การทำ ความเข้าใจ เช่น การศึกษาของ เฟรด ไอ. กรีนสไตน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในสหรัฐอเมริกา ในระดับ 4 ร้อยละ 96 สามารถบอกชื่อประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้² เควิด อีสตัน และ แจ็ค เคนนิส ทำการวิจัยนักเรียนอเมริกันในระดับ 2 เด็กร้อยละ 86 ตอบว่า ประธานาธิบดีเป็นผู้นำประเทศ ไปสู่ความก้าวหน้ามากที่สุด³ จากการวิจัยในฝรั่งเศส พบว่า เด็กรู้จักประธานาธิบดีเคอโกลล์ มากที่สุด⁴ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาในประเทศอื่น ๆ บางประเทศก็พบว่า ผู้นำทางการเมือง ในประเทศที่ไม่มีบทบาทเด่นมากนักอาจไม่เป็นที่รู้จักของเด็กก็ได้ เช่น ในออสเตรเลีย และ คานาดา เด็กรู้จักประธานาธิบดีของสหรัฐฯ มากกว่านายกรัฐมนตรีของประเทศตน⁵

¹ อ้างใน David O. Sears, "Political Socialization" in Fred I. Greenstein and N.W.Polsby, Handbook of Political Science Volume 2 (Massachusetts : Addison Wesley, 1975), p. 96.

² Fred I. Greenstein, "The Benevolent Leader : Children's Images of Political Authority" Op.Cit., p.940.

³ David Easton and Jack Dennis, Children in the Political System, Op.Cit., p.116.

⁴ อ้างใน David O. Sears, Op.Cit., p.99.

⁵ Ibid., p.100.

จากการวิจัยในสหรัฐฯ ส่วนใหญ่พบว่า ความโน้มเอียงทางการเมืองที่ก่อตัวในระยะแรกนี้มักจะมีแนวโน้มในทางบวก คือ เด็กจะมองผู้นำทางการเมืองและสัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างชอบพอรักใคร่ เช่น เด็กจะมีความรู้สึกว่าผู้นำทางการเมืองและผู้ใช้อำนาจทางการเมืองเป็นผู้มีบุญคุณ (benevolent) มีความสามารถ และให้ความช่วยเหลือแก่เขาได้ นอกจากนี้ในสังคมอเมริกัน เด็กจะสามารถกำหนดตระหนักรู้ตนเองกับพรรคการเมือง (party identification) ตั้งแต่ระยะต้นของวัยเด็กเช่นกัน แต่ยังไม่ได้เป็นความโน้มเอียงทางการเมืองที่มาจากอคติหรือความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง²

เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ภาพพจน์ทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในช่วงอายุ 7 - 13 ปี เด็กจะรับรู้และเข้าใจสัญลักษณ์ทางการเมืองที่เป็นนามธรรมและซับซ้อนมากขึ้น โดยเด็กจะรับรู้และเข้าใจสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับตนเองก่อน ในช่วงอายุราว 10 - 11 ปี เด็กจะสามารถเข้าใจต่อสัญลักษณ์ในลักษณะที่เป็นสถาบันและเริ่มให้ความสำคัญกับบทบาทและสถาบันมากกว่าตัวบุคคล สามารถแยกความแตกต่างระหว่างบทบาทหรือสถาบันกับตัวบุคคลได้ เช่น บุคคลที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีกับตำแหน่งประธานาธิบดี³

การศึกษาของอเดลสันและ พี.โอเนล พบว่า พัฒนาการในด้านการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กส่วนใหญ่เกิดขึ้นอย่างมากที่สุดในช่วงอายุระหว่าง 11 - 13 ปี⁴ หลังจากอายุ 13 ปี เด็กจะมีการเรียนรู้ทางการเมืองที่สลับซับซ้อนขึ้นอีก โดยจะรับรู้ถึงโลกทางการเมืองรอบตัวเขา มีความเข้าใจต่อเหตุการณ์ทางการเมือง มีความคิดเห็นและมีประสบการณ์ทางการเมือง

¹Dawson and Prewitt, Op.Cit., p. 45.

²David Easton and Jack Dennis, Children in the Political System p.245.

³Dawson and Prewitt, Op.Cit., P. 49.

⁴Joseph Adelson and Robert P. O'Neill, "Growth of Political Ideas in Adolescence : The Sense of Community", Journal of Personality and Social Psychology Vol.4 No.3 (1966) p.304.

โดยตรง จะมีการรับรู้ข่าวสารข้อมูลและความรอบรู้ทางการเมืองมากขึ้น เดวิด อีสตัน และ แจค เคนนิส พบว่า เด็กในวัย 13 - 14 จะมองรัฐบาลและผู้ใช้อำนาจทางการเมือง เช่น ประธานาธิบดี ตำรวจ ฯลฯ ในรูปที่เป็นอุดมคติน้อยลง¹

เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เด็กจะมองสิ่งต่าง ๆ ในระบบการเมืองในแง่ความเป็นจริง (realist) มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า ในความคิดของเด็กวัยนี้จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ในโลกการเมืองได้เกือบสมบูรณ์และมีโลกทัศน์ (outlook) ที่ไม่แตกต่างจากผู้ใหญ่มากนัก เด็กจะสามารถสร้างหรือรับเอาลักษณะเฉพาะทางการเมืองที่สำคัญๆ ได้เกือบสมบูรณ์ (mature political self) เดวิด อีสตัน และ โรเบิร์ต เฮสส์ ว่า ช่วงอายุที่เด็กจะมีการเรียนรู้ทางการเมืองจนเป็นสมาชิกของระบบการเมืองที่มีวุฒิภาวะทางการเมือง (maturing member) จะอยู่ในช่วงอายุ 3 - 13 ปี ความรู้สึกผูกพันชอบพอและความโน้มเอียงทางการเมืองต่าง ๆ จะก่อตัวอย่างมั่นคง ความรู้สึกผูกพันด้วยอารมณ์เกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง สัญลักษณ์ทางการเมือง และอำนาจทางการเมืองจะได้รับการเสริมด้วยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ความรู้สึกชื่นชมในฐานะวีรบุรุษ และความรู้สึกมีบุญคุณจะลดลง²

โรเบิร์ต เฮสส์ และ เดวิด อีสตัน ทำการศึกษาการเรียนรู้ทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนมัธยมปลายช่วงอายุ 14 - 18 ปี พบว่า "แม้ว่าในช่วงอายุนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติบางอย่าง แต่จากความเข้มของทัศนคติที่สะสมมาซึ่งปรากฏในเด็กวัยนี้ก็ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองได้มีมานานแล้ว และในช่วงอายุนี้ก็เกือบจะก่อตัวได้รูปสมบูรณ์

¹David Easton and Jack Dennis, Children in the Political system, p. 28.

²David Easton and Robert Hess, Op.Cit., p. 235.

เต็มที่แล้ว"¹

ในช่วงปลายของอายุวัยรุ่น บุคคลจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและเข้าเกี่ยวข้องกับ
กับการเมืองในลักษณะต่าง ๆ มากขึ้น มีการแสดงออกถึงความสนใจทางการเมือง การติดตาม
ข่าวสารทางการเมือง การสังกัดพรรคการเมืองและองค์การทางการเมืองต่าง ๆ เท็ด แอปเปอ
เสนอว่า ช่วงอายุนี้เป็นช่วงที่น่าสนใจ เนื่องจาก เป็นช่วงที่บุคคลกำลังจะออกจากครอบครัวและ
โรงเรียน เพื่อเข้าสู่อาชีพการงาน ซึ่งจะเป็นจุดสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นช่วงที่จะ
สร้าง meaning identity และแสวงหาบทบาทที่เหมาะสมในสังคม²

เฟรเดอริก เอ็ม. เวิร์ต ได้สรุปพัฒนาการของการเรียนรู้ทางการเมืองออกเป็น
หลายขั้นตอน³ คือ ในระดับพื้นฐานของการเรียนรู้ เด็กจะเรียนรู้ในด้านความผูกพัน การให้
ความเชื่อถือ และความจงรักภักดีต่อประเทศและชุมชน เรียนรู้ว่าตนเป็นสมาชิกของชาติใด พวกใด
คือพวกของตน พวกใดเป็นพวกอื่น ในระดับต่อมา การเรียนรู้ทางการเมืองจะเป็นการพัฒนา
ทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันและโครงสร้างทางการเมือง ตลอดจนกิจกรรมที่
เกี่ยวกับการเมือง ในระดับที่สูงขึ้น เด็กจะมีทัศนคติที่เกี่ยวกับการเมืองโดยตรงและเฉพาะเจาะจง
ในขั้นสูงสุด เด็กจะมีพัฒนาการของทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจงต่อ
output ต่าง ๆ ของระบบการเมือง

¹Robert Hess and David Easton, "The Role of Elementary School
in Political Socialization" School Review Vol.70 No.2 (1972), p. 258 - 259

²Ted Tapper, Young People and Society (London : Faber and
Faber, 1971), p. 45 - 46.

³Frederick M. Wirt, Introductory Problems in Political Research
(Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, 1970), p.31.

เมื่อเด็กผ่านพัฒนาการของการเรียนรู้ทางการเมืองชั้นต่าง ๆ ไปจนเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ก็อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะเฉพาะทางการเมืองของบุคคลโดยทั่วไปจะก่อตัวขึ้นอย่างมั่นคงแล้ว และก้าวเข้าสู่สภาพวุฒิภาวะทางการเมือง (political maturation) คือ มีความสามารถที่จะคิด สร้างแนวความคิด (conceptualization) และมีความเข้าใจต่อประสบการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

โรเบิร์ต เฮสส์ และ จูดิธ ธอร์นีย์ ได้จำแนกแบบของการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กไว้เป็น 4 แบบด้วยกัน คือ¹

1. แบบของการสะสม (accumulation model) การเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กจะมาจากความรู้ ข้อมูล และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะสมกันมา ซึ่งอาจจะได้มาจากการสอนโดยตรง หรือ จากประสบการณ์ทางอ้อม

2. แบบของการถ่ายโยงระหว่างบุคคล (interpersonal transfer model) เป็นแบบการเรียนรู้ทางการเมืองที่เกิดจากการที่เด็กถ่ายโยงความรู้สึกและประสบการณ์ที่มาจากผู้ที่เด็กสัมพันธ์ด้วยอย่างใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ครู เพื่อน ฯลฯ บุคคลเหล่านี้จะเป็นแบบในการมองสภาวะทางการเมือง ตามแบบการเรียนรู้ทางการเมืองแบบนี้ ความคิดและความรู้สึกของเด็กต่อสิ่งต่าง ๆ ทางการเมืองไม่ได้เกิดจากความรู้ความเข้าใจ หรือความรู้สึกต่อสิ่งนั้นโดยตรง แต่เป็นการโยงความคิดความรู้สึกที่เด็กมีต่อบุคคลที่เข้าสัมพันธ์ด้วยกับอำนาจทางการเมืองหรือบุคคลในระบบการเมือง เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมีประสบการณ์และมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น การเรียนรู้ทางการเมืองแบบถ่ายโยงระหว่างบุคคลนี้จะเปลี่ยนไป

3. แบบของการเลียนแบบ (identification model) เป็นแบบการเรียนรู้ทางการเมืองที่เด็กรับเอาโดยตรงจากบิดามารดา ครู และบุคคลที่สัมพันธ์ด้วย เด็กจะกำหนด

¹Robert Hess and Judith Thorney, Op.Cit., p. 19 - 22.

พฤติกรรมของตนเองโดยเลียนแบบจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้โดยไม่รู้ตัว เช่น
รับเอาความคิดเห็นทางการเมืองของบิคารมาคารมาเป็นของตน สนับสนุนพรรคการเมือง
พรรคเดียวกับบิคารมาคาร เป็นต้น

4. แบบพัฒนาการของความรู้ความเข้าใจ (cognitive developmental model)
เป็นแบบที่เป็นไปตามโครงสร้างของพัฒนาการความรู้ความเข้าใจของเด็ก มโนทัศน์ทางการเมือง
ของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับขั้นการพัฒนาของเด็ก เมื่อเด็กเติบโตและสามารถพัฒนา
ความรู้ ความเข้าใจได้อย่างเต็มที่แล้ว เด็กก็จะสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในระบบการเมือง
ที่ซับซ้อน เป็นนามธรรม ได้ชัดเจนขึ้น สามารถแยกแยะความแตกต่าง สร้างการรับรู้และการ
ตอบสนองได้เอง

ถ้าพิจารณาในแง่ของตัวการในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่เด็ก คอว์สัน
และพรีวิทท์ เสนอว่า ในแต่ละขั้นตอนของพัฒนาการการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กตัวการ
แต่ละตัวจะมีบทบาทต่าง ๆ กัน ในขั้นแรก ครอบครัวจะมีบทบาทส่งผ่านและสร้างความ
โน้มเอียงทางการเมืองพื้นฐานที่สุด เช่น การผูกพันตนเองกับชุมชนทางการเมือง ครอบครัว
จะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กในช่วงแรกของชีวิต เด็กจะรับเอา
ความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมือง จากสิ่งที่ได้รับฟังจากครอบครัวและจะสร้างความรู้
ความเชื่อโดยเชื่อมโยงจากบุคคลและพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัวไปยังสิ่งอื่น ๆ ภายนอก

โรงเรียนและสถาบันการศึกษาจะเป็นตัวการในการเรียนรู้ทางการเมืองที่เป็น
หน่วยงานของสาธารณะหน่วยแรก โรงเรียนจะสามารถสร้างความโน้มเอียงทางการเมือง
ที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองและค่านิยมเกี่ยวกับ
ความเห็นพ้องต้องกัน (consensus) ในสังคม

หลังจากผ่านการสร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐานต่าง ๆ ในช่วงแรกโดย
ครอบครัวและโรงเรียน เด็กที่เติบโตขึ้นก็จะมีประสบการณ์ค่าสิ่งที่ได้รับรู้มาในช่วงต้นของวัยรุ่น
กลุ่มเพื่อน กลุ่มหุติยภูมิต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน กลุ่มอาชีพ ตลอดจนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในระบบ

การเมืองจะมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมืองไปจนตลอดชีวิต

ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy)

ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกที่ว่าตนเองเข้าใจ และสามารถมีอิทธิพลต่อกิจการของเมืองการปกครอง การที่สมาชิกของระบบการเมือง มีความรู้สึกว่าจะสามารถอาศัยการเมืองการปกครองเป็นสิ่งที่ช่วยปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ รู้สึกว่าการเมืองการปกครองเป็นเครื่องมือที่จัดเตรียมไว้ซึ่งพร้อมที่จะทำตามคำแนะนำหรือความต้องการของพลเมือง¹ ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองเป็นความรู้สึกหรือความเชื่อของบุคคล ซึ่งในทางความเป็นจริงในระบบการเมืองนั้น ๆ บุคคลนั้นอาจมีความสามารถตามความรู้สึกหรือความเชื่อนั้นหรือไม่ก็ได้

ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองแตกต่างจากความรู้สึกมีพันธะทางการเมือง (civic obligation) กล่าวคือ การที่บุคคลรู้สึกมีพันธะทางการเมืองอาจส่งผลให้บุคคลมีการกระทำทางการเมือง เช่น เขามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่บุคคลนั้นอาจไม่รู้สึกว่า การกระทำทางการเมืองของตนนั้นมีความสำคัญหรือมีผลกระทบใด ๆ ต่อการตัดสินใจทางการเมือง นั่นคือ บุคคลนั้นมีความรู้สึกมีพันธะทางการเมือง แต่ไม่มีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง

เคนเนท พรูวิทท์ อธิบายว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองเป็นความรู้สึกของพลเมืองว่า การกระทำของตนสามารถมีผลต่อเหตุการณ์ทางการเมือง เป็นความเชื่อของบุคคล ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมสามารถเกิดขึ้นได้โดยการกระทำของเขา และจะสามารถให้ผู้นำนางทางการเมืองมีพฤติกรรมดังที่ตนปรารถนาได้²

¹ ทรักกี ผ่องแผ้ว, "กรอบการมองพฤติกรรมทางการเมือง" หน้า 96 - 97.

² Kenneth Prewitt, "Political Efficacy" in David L. Sills (ed)

เอ. แคมเปิลล์ ให้คำนิยามว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกว่าการกระทำทางการเมืองของบุคคลมีหรือสามารถมีผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมือง มีความรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ โดยที่พลเมืองแต่ละคนสามารถมีบทบาทในการนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น¹

แนวความคิดเกี่ยวกับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองนี้ได้มีนักวิชาการใช้คำต่าง ๆ ในความหมายที่ใกล้เคียงกันไว้หลายคำ เช่น political competence, civic competence หรือ citizen efficacy ส่วนแนวความคิดที่อธิบายความรู้สึกที่ตรงข้ามกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง ได้แก่ ความรู้สึกไร้ความสามารถทางการเมือง

(political incapability) ความรู้สึกไร้ความสำคัญทางการเมือง (political futility) และความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง (political powerlessness)

จากการศึกษาวิจัยหลายผลงานพบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง นอกจากนี้ประสบการณ์ในครอบครัวและสถานศึกษาของแต่ละบุคคลก็จะมีผลต่อความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองเช่นกัน กล่าวคือ ถ้าบุคคลได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและสามารถแสดงความต้องการได้ในครอบครัวและในโรงเรียน บุคคลนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูง²

ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองนี้มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเมืองหลายประการ ที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายที่กว้าง คือ การที่บุคคลมีการกระทำใด ๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจในระบบการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองก็จะเกี่ยวข้องอย่างมากกับพฤติกรรมนี้

¹A. Campbell, G. Gurin and W. E. Miller, The Voter Decides (Evanston : Row & Peterson, 1954), p. 187.

²Kenneth Prewitt, Op.Cit., p. 226.

เนื่องจากความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองเป็นความรู้สึกว่าบุคคลมีความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจในระบบการเมืองนั้นเอง¹

จากการศึกษาวิจัยหลายผลงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ยืนยันว่า บุคคลที่รู้สึกว่ามีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองต่ำ² และแม้เมื่อทำการควบคุมตัวแปรฐานะทางเศรษฐกิจสังคมเพื่อทำการทดสอบแล้ว ก็ยังพบความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างสมรรถนะทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ถ้าจะพิจารณาอย่างละเอียดถึงลักษณะการเข้าร่วมมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง พบว่า ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบกระตือรือร้น (gladiatorial activity) เช่น การช่วยเหลือในการรณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมกลุ่มสมาคมทางการเมือง เขียนจดหมายสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายทางการเมือง ฯลฯ มากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบวงนอก (spectator activity) เช่น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น³ ซึ่งมีผลแปรผกผันว่า อาจเป็นเพราะ การเข้าร่วมมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังในลักษณะที่เป็นการเรียกร้องต่อระบบการเมืองนั้น ต้องอาศัยความตั้งใจและแรงจูงใจมากกว่า

¹Lester Mibrath and M. L. Goel, Political Participation : How and Why People Get Involved in Politics (Chicago : Rand McNally, 1977), p. 57.

²Ibid. p. 58.

³Sidney Verba and Norman Nie, Participation in America : Political Democracy and Social Equality (New York : Harper & Row, 1972), p.67.

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบวงนอก และยิ่งถ้าเป็นการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการประท้วงด้วยแล้ว บุคคลนั้นจะต้องมีระดับความรู้ลึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงมาก¹

ปัญหาที่นักวิชาการหลายคนพิจารณาต่อไป คือ ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้ลึกที่มีประสิทธิภาพทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น อะไรเป็นเหตุและอะไรเป็นผล บุคคลที่มีความรู้ลึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง แต่การที่มีโอกาสมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางก็อาจเป็นการพัฒนาความรู้ลึกที่มีประสิทธิภาพทางการเมืองก็ได้ ดังนั้น เลสเทอร์ มิลแบรท จึงสรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความรู้ลึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองจะมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอีกด้านหนึ่งด้วย โรเบิร์ต คาล เซนอว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความรู้ลึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองจะหล่อเลี้ยงซึ่งกันและกัน และจะมีผลกระทบซึ่งกันและกัน²

การศึกษาวิจัยหลายผลงานพบว่า ความรู้ลึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองก่อตัวมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยเริ่มจาก ความรู้ลึกของเด็กเกี่ยวกับความสามารถของตนในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมรอบตัวเขา³ เด็กที่สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครอบครัว ในโรงเรียน ตั้งแต่อายุน้อยจะสามารถพัฒนาความรู้ลึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองได้ดีในระยะต่อไป⁴

¹ Milbrath, Op.Cit., p. 59.

² Robert Dahl, Who Governs ? Democracy and Power in an American City (New Haven : Yale University Press, 1961), p. 28.

³ David Easton and Jack Dennis, "The Child's Acquisition of Regime Norm ", p. 36.

⁴ Milbrath, Op.Cit., p. 60

เมื่อเด็กเติบโตขึ้น เด็กก็จะยังมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กก็ยังพบว่า แม่เด็กซึ่งเรียนอยู่ในระดับ 8 (อายุ 13 - 14 ปี) ร้อยละ 17 ก็ยังมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองต่ำ และ ร้อยละ 29 ก็เพียงจัดอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ถ้าพิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ด้วย ก็พบว่า เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำจะมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองค่อนข้างต่ำด้วย ความแตกต่างระหว่างเพศไม่มีความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง แต่โดยทั่วไป ผู้หญิงจะเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับต่ำกว่าผู้ชาย¹

ความไว้วางใจทางการเมือง (political trust)

ความไว้วางใจทางการเมืองเป็นความโน้มเอียงทางการเมืองพื้นฐาน

(basic political orientation) หรือ ทักษะภาพ (perception) ที่บุคคลมีต่อกิจกรรมทางการเมือง อำนาจทางการเมือง ผู้ใช้อำนาจทางการเมือง หรือ ระบบการเมืองทั้งหมด ในเชิงประเมินค่าว่าสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรม มีเหตุผล เป็นความรู้สึกผูกพัน (attachment) ซึ่งแสดงออกในรูปของความชอบพอและการให้ความไว้วางใจ

อาเธอร์ มิลเลอร์ ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความไว้วางใจทางการเมืองว่า "ความไว้วางใจทางการเมืองนั้นสามารถถือได้ว่าเป็นความโน้มเอียงพื้นฐานในเชิงความรู้สึก (affective) หรือ ประเมินค่า (evaluative)ทิศทางของความไว้วางใจทางการเมืองนั้นเริ่มจากความไว้วางใจสูงสุด จนกระทั่งถึงความระแวงสูงสุด (political cynicism) ดังนั้นความระแวงสงสัยหรือความไม่ไว้วางใจทางการเมือง จึงหมายถึงระดับความรู้สึกในทางลบ (negative effect) ต่อรัฐบาล และเป็นความเชื่อที่ว่า

¹ อ้างใน Ted Tapper, Political Education and Stability

รัฐบาลไม่ได้ทำหน้าที่และสร้าง output ตามที่บุคคลนั้นคาดหวัง"¹

เลสเทอร์ มิลแบรท ว่า ความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองนี้เป็นความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง² แชนดรา ชวาร์ท ให้ความหมายของความระแวงสงสัยทางการเมืองว่า เป็นทัศนภาพ (perception) ของบุคคลต่ออำนาจทางการเมืองและหรือรัฐบาลว่า มักจะกระทำการไม่เป็นไปตามมาตรฐานพฤติกรรมที่ควรจะเป็น (prescriptive standards) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บุคคลในระบบการเมืองมองว่า ระบบการเมืองหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบมีพฤติกรรมอันไม่ชอบธรรม³ ความไม่ไว้วางใจทางการเมืองนี้เป็นการแสดงออกถึงความสงสัย ไม่ไว้วางใจอย่างลึกซึ้งต่อการกระทำและแรงจูงใจ (motives) ของผู้อื่น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของ cynicism หรือ โลกทัศน์แห่งความไม่ไว้วางใจ (distrustful outlook)⁴

ตามแนวความคิดของ เควิก อีสตัน เกี่ยวกับการทำงานของระบบการเมือง ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่ซึ่งสิ่งที้นำเข้าสู่ระบบ (input) อันประกอบด้วยสิ่งที่ต้องการหรือขอเรียกร้อง (demand) และส่วนที่สนับสนุน (support) ถูกแปรเปลี่ยนโดยโครงสร้างและกระบวนการต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดสิ่งที้นำออกจากระบบ (output) ได้แก่ ข้อคัดค้านใจหรือการกระทำ⁵ สิ่งทีจะมีผลต่อความไวเสถียรภาพของระบบการเมืองนั้น อีสตันได้พิจารณาไปที่

¹ Arthur H. Miller. "Political Issue and Trust in Government 1964 - 1970" American Political Science Review Vol.68 No.3 (1974), p.952.

² Milbrath, Op.Cit., p. 63.

³ Sandra Kenyon Schwatz, Op.Cit., p. 189.

⁴ M. Kent Jennings and Richard Niemi, Op. Cit., p.117.

⁵ David Easton and Jack Dennis, Children in the Political System, p.48.

ความตึงเครียด (stress) ซึ่งส่วนหนึ่งคือ ความตึงเครียดในส่วนสิ่งที้นำเข้าสู่ระบบ ทั้งความตึงเครียดอันเกิดจากขอเรียกร้องเข้าระบบ (demand input stress) อันเนื่อง มาจากการที่มีขอเรียกร้องจากสมาชิกในระบบมากเกินไปจนระบบไม่สามารถรองรับได้ และ ความตึงเครียดอันเกิดจากการลดลงของความสนับสนุน (stress from the input of support) ซึ่งได้แก่การที่สมาชิกของระบบต้องการให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ แก่ระบบ ไม่ว่าจะเป็นการ สนับสนุนต่อประชาคมทางการเมือง ต่อระบบการปกครอง และต่ออำนาจทางการเมือง ความสนับสนุนนี้ หมายความว่ารวมถึง ความรู้สึกไว้วางใจ (trust) ความมั่นใจ (confidence) หรือความรักใคร่พอใจ ซึ่งใกล้เคียงกับความรู้สึกไว้วางใจทางการเมืองนั่นเอง

บุคคลที่มีความไว้วางใจทางการเมืองสูงจะเชื่อว่า การกระทำของรัฐบาลจะทำให้ สภาพต่าง ๆ ดีขึ้น การเมืองไม่ใช่เรื่องสกปรกเสียทั้งหมด ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็ทำงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ แต่บุคคลที่มีความหวาดระแวงทางการเมือง คอนข้างสูงจะมีแนวโน้มที่จะรู้สึกว่า นักการเมืองเป็นผู้ที่มีเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงประชาชนอยู่เสมอ ผู้นำของประเทศมักเป็นคนคดโกง และเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง

มีผู้เสนอแนวทางการวิเคราะห์ต้นกำเนิดของความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองไว้ เป็นสองแนวทางด้วยกัน แกมสัน ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง โดยพิจารณาว่าเนื้อหาของของการตัดสินใจ การดำเนินงานของรัฐบาล และปฏิกิริยาที่รัฐบาล มีต่อขอเรียกร้องต่าง ๆ ในระบบการเมืองซึ่งเป็นส่วนที่ออกมาของระบบการเมืองนั้นจะเป็นที่มา ของความไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจทางการเมือง¹ ส่วนนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่ง ให้ความสำคัญ ต่อปัจจัยด้านจิตวิทยาและบุคลิกภาพของบุคคล โดยเชื่อว่า "ถ้าบุคคลหนึ่งมีความไม่ไว้วางใจต่อ บุคคลอื่น ๆ ทั่วไปแล้ว บุคคลนั้นย่อมไม่อาจมีความรู้สึกไว้วางใจต่อผู้มีอำนาจ ซึ่งได้แก่ รัฐบาล

¹William A. Gamson, Power and Discontent (Homewood, Illinois : Dorsey, 1968), p. 51.

และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้อย่างแน่นอน ความไว้วางใจต่อผู้ใช้อำนาจทางการเมืองนั้นเป็นส่วนหนึ่ง
ที่เฉพาะเจาะจงของความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์"¹

จากการวิจัยในสหรัฐฯ พบว่า ในช่วงต้นของวัยเด็ก เด็กจะมีการประเมินค่าเกี่ยวกับ
สิ่งรอบตัวรวมทั้งวัตถุประสงค์ทางการเมืองและอำนาจทางการเมืองในทางบวก เช่น มองผู้นำทาง
การเมืองในลักษณะของวีรบุรุษ หรือ ผู้มีบุญคุณ เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ความรู้สึกชื่นชมในลักษณะ
ที่เป็นอุดมคติจะลดลง มองเห็นข้อบกพร่อง ข้อเสียของบุคคลต่าง ๆ ในทางความเป็นจริงมากขึ้น

ความสำคัญของความไว้วางใจทางการเมืองต่อระบบการเมืองเป็นที่ตระหนักกัน
มานานแล้วทั้งในแวดวงวิชาการและในทางปฏิบัติ ไม่มีรัฐบาลหรือระบบการปกครองใดที่จะ
ดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากความจงรักภักดีและความไว้วางใจจากประชาชน ความรู้สึกไม่ไว้วางใจนั้น
มีอยู่เสมอในทุกสังคมการเมือง ไม่ว่าผู้นำในระบบการเมืองนั้นจะเป็นที่ชื่นชมของประชาชนเพียงใด
และพยายามทำตามความต้องการของประชาชนมากเพียงใด เพราะยังจะมีบุคคลบางส่วนที่เห็นว่า
ในสังคมนั้นยังมีความไม่เสมอภาคและความไม่เป็นธรรม และมีความระแวงสงสัยในแรงจูงใจ
และความตั้งใจของรัฐบาลอยู่เสมอ ความไม่ไว้วางใจนี้เป็นที่มาของความไม่พอใจ ความเกลียดชัง
ซึ่งจะนำไปสู่การต่อต้านในที่สุด

ในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ ระดับความไว้วางใจทางการเมืองเป็นตัวกำหนดสำคัญ
ของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นการวัดประเมินโอกาสและความเข้มของความสัมพันธ์
และความตึงเครียดในสังคม² การที่กลุ่มซึ่งมีขนาดใหญ่พอประมาณเกิดความไม่ไว้วางใจ

¹Robert E : Lane, Political Man (Glencoe : Free Press , ,
1959), p.164.

²Joel D. Aberback and Jack L. Walker, "Political Trust and
Racial Ideology" American Political Science Review Vol.64 No.4 (1970)
p. 1199.

และทำการเรียกร้อง รัฐบาลจะต้องพร้อมที่จะจัดการแบ่งสรรทรัพยากรที่มีค่าในสังคมเสียใหม่ หรือปรับสถาบันเพื่อตอบสนองต่อแรงกดดันใหม่ที่เกิดขึ้น ถ้าระบบการเมืองนั้นมีความสามารถในการปรับตัวก็จะสามารถมีการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมจนสามารถหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นได้ แต่หากกลุ่มที่มีความไม่พอใจอยู่นั้นไม่ยอมรับในอำนาจของผู้นำทางการเมือง หรือสถาบันในระบบนั้นไม่สามารถปรับตัวได้คือพอ ความขัดแย้งในสังคมและความสูญเสียความเป็นระเบียบในระบบการเมืองก็อาจเกิดขึ้นได้

ในช่วงสถานการณ์ที่เหมาะสม การเรียกร้องของกลุ่มที่มีความไม่ไว้วางใจนั้นก็อาจนำมาซึ่งความตึงเครียดที่เป็นประโยชน์ กล่าวคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมในระดับที่เหมาะสม แต่ภายใต้สถานการณ์ข้างลักษณะ ความตึงเครียดในลักษณะเดียวกันนั้นก็อาจนำไปสู่ความระส่ำระสายและการพังทลายของระบบได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมือง แต่ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับการปรับตัวและความสามารถในการตอบสนองของระบบการเมืองนั้น

ระดับความไว้วางใจทางการเมืองจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดวิถีการและนโยบายของผู้นำทางการเมือง แกมสันเสนอว่า "ผู้มีอำนาจทางการเมืองสามารถนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาทำให้ประชาชนยอมรับโดยอาศัยพื้นฐานแห่งความไว้วางใจของประชาชน และถ้าประสบความสำเร็จ ก็จะยิ่งเพิ่มความสนับสนุนและความไว้วางใจทางการเมืองมากขึ้น แต่ถ้าความไว้วางใจทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำและมีแนวโน้มลดลง ผู้มีอำนาจทางการเมืองก็จะประสบความยากลำบากในการนำเอาสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาและทำการปกครองได้ลำบากยิ่ง"¹

ความไว้วางใจทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่มากเช่นกัน จากการวิจัยหลายผลงานได้ข้อสรุปกว้าง ๆ ว่า การที่บุคคลประเมินค่าต่อ

¹Gamson, Op.Cit., pp.45 - 46.

ระบบการเมืองในทางลบจะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่ำ
 อย่างไม่ก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะ
 ของการเรียกร้องและการประท้วงกับความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมือง มิถนเบรทได้ตั้งเป็น
 สมมติฐานไว้ว่า เมื่อความไม่ไว้วางใจทางการเมืองประสานกับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทาง
 การเมือง แนวโน้มจะออกมาเป็นพฤติกรรมเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประท้วงต่อต้านต่อระบบ
 การเมือง แต่ในทางกลับกันคือ เมื่อบุคคลมีความไม่ไว้วางใจทางการเมือง แต่มีความรู้สึกมี
 ประสิทธิภาพทางการเมืองค่อนข้างต่ำ ผลที่ตามมาคือ แนวโน้มที่จะถอนตัวออกจากระบบการเมือง¹

บุคคลที่มีระดับประสิทธิภาพทางการเมืองต่ำ และมีระดับความไว้วางใจทางการเมือง
 ต่ำด้วยจะมีแนวโน้มไม่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากเห็นว่า แม้จะเข้ามีส่วนร่วมทาง
 การเมือง แต่โอกาสที่เขาจะสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของระบบการเมืองก็อยู่น้อยมาก
 ส่วนผู้ที่มีความโน้มเอียงในด้านความไว้วางใจทางการเมืองและสมรรถนะทางการเมืองสูง
 จะมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายเกณฑ์ของระบบอย่างกระตือรือร้น เช่น
 ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทำงานให้พรรคการเมือง โดยเห็นว่า กระบวนการทางการเมืองนั้น
 สามารถทำให้เกิดผลที่เขาพึงพอใจได้ แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่มีระดับสมรรถนะทางการเมืองสูง
 แต่มีความไม่ไว้วางใจในอำนาจทางการเมืองจะมีแนวโน้มไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง
 นอกกฎหมายเกณฑ์ของระบบในลักษณะของการประท้วงและความรุนแรงทางการเมือง เนื่องจาก
 มีความไม่พอใจในสภาวะการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่และไม่ไว้วางใจในกระบวนการทาง
 การเมืองนั้น จึงใช้วิธีการอื่นที่เห็นว่าเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
 ตามที่ตนต้องการ ส่วนผู้ที่มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองสูง แต่ไม่มั่นใจในอิทธิพลและความ
 สามารถทางการเมืองของตนจะเข้าร่วมทางการเมืองในลักษณะที่อยู่วงนอกและให้การสนับสนุน
 ต่อระบบการเมือง (supportive participation).

¹Mibrath, Op.Cit., p. 69.